

КНИГА ПРО НОБЕЛІВСЬКОГО ЛАУРЕАТА

Світлана Алексієвич – Нобелівський лауреат із Івано-Франківська (Станіслава). – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2017. – 126 с.

Здається, це перше видання такого типу в Україні. Відрадно, що воно виходить в Івано-Франківську, ще більш відрадно, що видання виходить за сприяння Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. На перший погляд, все виглядає закономірним. Світлана Алексієвич – письменниця-документаліст, лауреат Нобелівської премії з літератури 2015 року, народилася в Станіславі, виростала і навчалася у білорусі. Батько – військовий, потім учитель. Батько – білорус, мати – українка.

Але у нас усе, що виглядає закономірним, насправді є ентузіастичним поривом одинаків. Степан Хороб – професор Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, в часи своєї журналістської молодости, активно читав і перекладав твори Алексієвич. Тому закономірно (sic!), що він і підготував це видання.

Я не буду розтікатися “мислю по дереву”. Алексієвич зробила те, що мала зробити. Вона подала документальний зріз світської і постсвітської епохи через голоси свідків – голоси з минулого. Як це їй вдалося, бачимо самі. Такі книжки важко читати. Тут сотні історій. Жодна белетристика за цими історіями не вженеться. А якщо спробує їх “белетризувати” – може програти. Тому що не кожна людська історія трагічна, драматична чи комічна, – може стати сюжетом літературного твору. Естетично взірцевим і етично хвилюючим.

Кожна із книг Алексієвич («У війни не жіноче обличчя», «Останні свідки», «Цинкові хлопчики», «Чорнобильська молитва», «Час секунд-хенд») в своїй основі є сакральним текстом, де відтворена історія простої людини, її деградації і її духовного виростання. Тут важко визначити межу Добра і Зла. Бо сама Людина і є цією межею. І дуже часто стадне, біологічне, інстинкт не перемагає духове. Все це розказано у книгах Алексієвич.

Письменниця має симпатиків і недругів. Як кожна талановита творча особистість. Має свої “мінуси” і свої “плюси”, як кожна дитина свого часу. Має свою правду і живе зі своєю кривдою. Це банальності, які я повторюю. Небанальним є її намагання втриматися Самій і втримати Людину в силову полі Любови. Адже “важко у наш час говорити про любов”.

Людські історії, почуті Світланою Алексієвич, даремно вона називає себе “людиною-вухом”, є сумні і вражаючі. Чого вартують ті розмови – воєнні і повоєнні. Хоча все життя людини світської, – а я теж складова цього продукту, бо на час розпаду СРСР мені виповнилося

30 літ, – це боротьба і підготовка до боротьби. Чи як сказала сама письменниця, – “ми або воювали, або готувались до війни. Якщо придивитися – й далі думаємо по-військовому. Вдома, на вулиці. Тому в нас так дешево вартує людська душа. Усе, як на війні”.

Нічого не змінилося. Ми воюємо, ми виживаємо, ми пристосовуємося до сучасних подій і готуємося до нової війни. Література, мистецтво в цілому, не можуть стримати цього апокаліптичного передсмертного ризику Людини. “Великі книги валяються під ногами”. Винен процес. Процес – виживання, і він тягнеться, для кого день, для кого – кілька десятків років. “З’їдач хліба” перемагає людину мислячу. Трагедія – очищує одиничні душі і вводить в летаргійний стан мільйони.

Документалістика Світлани Алексієвич – реквієм Людині, яка потрапляє в пастку спільного проживання і, переважно, знаходить “крайнього” в усіх бідах виживання всіх, лише не себе.

На завершення розмови про структуру книжки. Упорядник, сиріч, Степан Хороб, підійшов відповідально. Маємо у книзі виступи Світлани Алексієвич, в тому числі і Нобелівську промову. Фрагменти зі всіх книжок і витяги з критичних оцінок її творчості, перекладені з білоруської та російської мов Степаном Хоробом і Лесею Лисенко. А ще ілюстративний матеріал додає повноти і ваги сій книжці.

Світлана Алексієвич готує наступну книжку про кохання і старість. Себто вона знову відтворює сакральні сюжети. Вони давно проговорені і прописані, але її вміння індивідуалізувати історію малої людини, надаючи саме “тієї” інтонації, витворює з Алексієвич біблійного автора. Навіть тоді, коли сам біблійний контекст ми забули і сприймаємо його як голлівудський блокбастер чи пропагандистське москальське “рускомірне” кіно.

Р. С. Коли минулого травня вмирала моя мама, – а я з тих придуркуватих, які виговорюють усе, аби не сказати найголовнішого, – то просила, аби я не розказував про її вмирання, а заповідала мені витворити її історію Життя.

Витворити те, чим все своє літературне життя займається Світлана Алексієвич.

АНТОНІВ ВОГОНЬ

Такий далекий травень 1997-го, коли після презентації книжки прози Андруховича в обласній бібліотеці, до нас зі Степаном Процюком підійшов високий світолорусий бородатий чоловік, який назвався Антоном Морговським (1957-2001). Він сказав, що незабаром виходить його новий роман, і він хотів би, аби ми були на його презентації.

Книжка вийшла восени – роман «Фіфті-фіфті». Мені роман не сподобався. Про це я й сказав на презентації. Антон вислухав спокійно,